

**ХИМИНЕЦЬ В. В.,
магістрант**

*Дипломатична
академія України
при МЗС України*

4 лютого 2000 р. федеральним президентом Республіки Австрія Т.Клестілем було приведено до присяги новий уряд країни, сформований на основі коаліційної угоди між Народною партією Австрії (НПА) та Австрійською партією свободи (АПС). Президенту довелося зробити важкий вибір. Як гарант конституції він був змушений прийняти позитивне рішення щодо початку роботи уряду, створеного двома партіями, які в результаті демократичних виборів посіли друге та третє місце у парламенті і мають разом стабільну більшість. Разом з тим глава держави повинен був рахуватися з думкою міжнародної громадськості, яка вбачала в АПС і особисто в її лідері Й.Гайдері послідовників правоекстремістської ідеології, що межує з фашизмом, у разі чого Австрії загрожувала політична ізоляція.

Вважаю, що у цьому контексті цікавими можуть здатися результати опитування австрійського населення, проведені напередодні такої ізоляції. На питання щодо скла-

**УКРАЇНСЬКО-
АВСТРІЙСЬКІ
ВІДНОСИНИ
КРІЗЬ ПРИЗМУ
САНКЦІЙ КРАЇН
ЄС ПРОТИ
АВСТРІЇ**

ду нового уряду 51% респондентів відповіли, що, незважаючи на можливі неприємні для їх країни наслідки, що загрожують з боку США та ЄС, новий уряд повинні утворити НПА та АПС. 26% вважали за найкраще проведення нових виборів, 17% висловилися за нову спробу створення коаліції за участю Соціал-демократичної партії Австрії (СДПА) та НПА, що правила протягом попереднього періоду. 4% опитаних дотримувалися думки, що СДПА, як партія, що отримала на виборах найбільшу кількість голосів, повинна сформувати уряд меншості¹. Передбачаючи критику міжнародної спільноти на участь АПС у новому уряді, 59% опитаних австрійців відповіли, що вважають її скоріше або зовсім неправомірною².

Реальні ознаки такої ізоляції стали очевидними наприкінці січня, коли Бельгія у листі до головної в ЄС Португалії вимагала спільної дії країн-членів ЄС проти можливого утворення федерального уряду за участю АПС. А вже 31 січня, коли стало очевидним, що НПА та АПС близькі до успішного завершення переговорів щодо коаліційного уряду, головаюча в Європейському Союзі Португалія оприлюднила заяву від імені країн-членів ЄС. У цьому документі, зазначалося, що, в разі участі АПС у федеральному уряді, країни ЄС:

- виступатимуть проти будь-яких двосторонніх контактів з австрійським урядом на політичному рівні;
- відмовлятимуться від підтримки Австрії та її представників в міжнародних організаціях;
- обмежать зустрічі з послами Австрії лише технічним рівнем³.

1 лютого на засіданні Єврокомісії було прийнято офіційну заяву ЄС стосовно участі АПС у новому австрійському уряді. На відміну від декларації країн-членів ЄС 31 січня документ Єврокомісії був більш стриманий. Зокрема, в ньому зазначалося: на даний час діяльність органів Євросоюзу залишається незмінною. У тісному контакті з урядами держав ЄС Комісія відслідковуватиме ситуацію в Австрії, а також зберігатиме робочі зв'язки з державними установами країни⁴.

Таким чином, санкції проти Австрії запроваджувалися країнами Євросоюзу, а ЄК залишала за собою право жорсткого контролю за будь-якими кроками австрійського уряду. Намагаючись відвернути санкції, керівники коаліційних партій підписалися під преамбулою урядової програми "Відповідальність для Австрії – майбутнє в центрі Європи", в якій, зокрема, зобов'язалися гарантувати у своїй країні основні принципи свободи, демократії, поваги людських прав тощо.

Як реакцію на створення нового уряду США неодноразово викликали свого посла до Вашингтона для проведення консультацій. Ізраїль виявився єдиною країною, що відкликала свого посла на невизначений строк. Серед країн, що відверто підтримали лінію 14 дер-

жав ЄС, були Норвегія та Чеська Республіка. Інші країни-сусіди Австрії: Швейцарія, Словаччина, Словенія та Угорщина не висловлювали своєї підтримки з приводу санкцій. Про те, що питання запровадження санкцій отримало далекого розголосу, свідчить той факт, що на підтримку заяви 14-ти заявили Канада (хоча її рішення скоріше мало формальний характер), Коста-Ріка, Аргентина⁵. Так, у Гватемалі тема створення нового австрійського уряду, а також природа АПС та роль її лідера Й.Гайдера тривалий час знаходила центральне місце у ЗМІ країни⁶.

З поміж країн ЄС найбільш тверду позицію щодо санкцій зайняли Франція та Бельгія, які виступали за збереження санкцій на весь час повноважень новоствореного уряду. Безкомпромісність цих країн головним чином можна було пояснити посиленням на своїх територіях позицій крайніх правих угруповань. Зокрема, на прикладі Бельгії аналізувалася діяльність фламандського блоку "Vlaams Blok". Відзначаючи зростаючу роль цього блоку в країні, аналітики наводили аргументи, що санкції проти Австрії повинні служити сигналом для інших народів не допустити до уряду провоекстремістські сили⁷. Вважається, що загостренню відносин з цими країнами посприяла й образлива риторика Й. Гайдера на адресу президента Франції Ж.Ширака, а також уряду Бельгії.

Варто зазначити, що блокада Австрії з боку міжнародної громадськості спостерігалася не тільки у політичній площині. Лакмусовим папірцем демократичної Європи на події в Австрії виявився Віденський бал⁸. Провідні зірки світової культури, зокрема, А. Шварценеггер (улюбленець публіки, завжди бажаний в Австрії, в якій народився), а також К.Денев, Ж.Біссет, К.Кардинале переглянули свої рішення й, подібно багатьом європейським політикам, відмовилися в якості почесних гостей відвідати цей традиційний бал – головну світську подію року в Австрії. Як своєрідний протест проти нового австрійського уряду було розцінено рішення португальського підприємця розірвати вигідний контракт з організаторами балу про поставку з Португалії 15 тис.орхідей для прикрашення Віденської опери. Боляче в Австрії було сприйнято також рішення бельгійських організаторів виставки "Туризм 2000" щодо заборони реклами австрійських підприємців цієї галузі. В Франції та Бельгії були зірвані учнівські та студентські програми обміну. В цих країнах, а також у Нідерландах, Люксембурзі були випадки зривів культурних, освітніх та наукових заходів на австрійську тематику.

У ситуації, що склалася, федеральний президент Австрії, зовнішньополітичне відомство країни використовували всі дипломатичні засоби для запевнення партнерів по ЄС та міжнародної громадськості у тому,

що робота нового австрійського уряду проходить під знаком відданості європейським демократичним цінностям без порушень духу і букви угод ЄС. Активно робилися заклики у необхідності надання шансу новому уряду, сформованого за результатами демократичних виборів. Особливо варто відзначити зусилля МЗС Австрії на чолі з Б. Ферреро-Вальднер. Так, протягом короткого часу було здійснено понад 30 робочих та іміджевих візитів по Європі з метою порушення питання стосовно скасування санкцій та винесення його на порядок денний самміту ЄС в м. Фейра (Португалія). Не дивлячись на той факт, що у травні-червні деякі країни-члени ЄС (Італія, Данія, Фінляндія) висловлювали побажання щодо пом'якшення, а згодом й повного припинення санкцій, прогнозувалося, що блокада триватиме до кінця 2000 р. (перш за все треба було мати на увазі факт головування Франції протягом другого півріччя в Євросоюзі).

Значний вплив на подальший хід подій того часу зробило й населення Австрії. Зокрема, під час поїздки до Баварії на початку червня 2000 р. лідер соціал-демократичної партії Австрії А.Гузенбауер вказував на зріст обурення населення санкціями. Зазначалося, що в країні посилюються анти-ЄСівські настрої⁹.

Аналізуючи події навколо Австрії, чимало експертів різних країн сходяться на тому, що завдяки оприлюдненню на початку травня інформації про можливість проведення референдуму в Австрії (завальована загроза австрійського обструкціонізму в роботі інститутів ЄС) відбулися зрушення у ставленні країн-членів ЄС до санкцій проти Австрії. Так, близько 70% опитаних австрійців висловлювалися за більш жорстку позицію Австрії в Євросоюзі, за використання нею права вето під час прийняття рішень в рамках ЄС¹⁰.

Відтак, членами ЄС було прийнято рішення доручити президенту Європейського суду з прав людини Л. Вільдхаберу створити незалежну групу аналітиків для вивчення програми та діяльності АПС, тенденцій суспільно-політичного розвитку країни і підготовки документу, на основі якого має бути розглянуте питання припинення санкцій.

28 липня комісія, у складі колишнього президента Фінляндії М. Ахтісаарі, колишнього міністра закордонних справ Іспанії М. Орех'я та директора інституту міжнародного права імені Макса Планка у м. Гайдельберзі (ФРН) Й.Фройвана, розпочала свою роботу. 8 вересня нею був поданий на розгляд президенту головної в ЄС Франції Ж.Шираку відповідний звіт.

12 вересня 2000 р. міністр закордонних справ Австрії була поінформована про рішення 14 країн ЄС припинити санкції проти її країни. Вважаю, що символічним є те, що зняття санкцій співпало з початком Олімпійських ігор в Сіднеї. Цікавими виявилися з цього

приводе роздуми австрійських журналістів, мовляв, дух Олімпіади не завжди виокремлює переможців та переможених. Кожний намагається вибороти лавровий вінок переможця, вважаючи себе одноосібним переможцем¹¹.

Можна вважати, що у випадку протистояння країни ЄС – Австрія обидві сторони вважатимуть себе переможцями. З огляду на прецедентний характер явища безсумнівним є те, що аналітики в деталях проаналізують його. З свого боку вважаю, що воно народжувалося на емоціях. Скоріш за все світова спільнота, передусім країни ЄС, виявилися не готовими визнати факт легітимного залучення до уряду АПС. Цим самим лідерами деяких країн були піддані сумніву глибокі демократичні традиції австрійського суспільства та стійкий імунітет більшості австрійців до правопопулістських гасел.

Певним контрастом вищезазначеним діям по відношенню до Австрії була позиція України. Відрадно, що вона базувалася на вірному розрахунку й виходила з того, що створення уряду є внутрішньою справою Республіки Австрія. МЗС України не робило офіційної заяви навколо формування нового федерального уряду. Разом з тим під час чергового брифінгу 8 лютого у відповідь на запитання представників ЗМІ, зокрема, зазначалося, що в Україні очікують на практичні кроки нового уряду і сподіваються, що його діяльність будуватиметься на задекларованих принципах свободи, неухильного дотримання прав людини, поваги до національних та релігійних меншин¹². На демократичну стабільність австрійського суспільства вказував і посол України в Австрії В.Огризко¹³.

Свідченням намірів обох країн й надалі поглиблювати українсько-австрійські відносини став робочий візит до Республіки Австрія міністра закордонних справ України Б.Тарасюка, який відбувся 14-16 березня. Під час зустрічей з федеральним президентом, главою австрійського парламенту, федеральним канцлером та міністром закордонних справ Австрії Б.Тарасюк, серед іншого, висловлював впевненість, що Австрія залишатиметься демократичною державою, важливим політичним та економічним партнером України в Європі. У свою чергу австрійська сторона дякувала за дружню позицію, яку займає Україна стосовно Австрії у непростий для цієї держави час.

Питання поглиблення двосторонніх відносин між двома країнами, зміцнення довіри між їх народами були в центрі зустрічі Президентів України та Австрії у квітні 2000 р. під час проведення самміту центральноевропейських країн в Будапешті.

Неабиякого значення для подальшого розвитку українсько-австрійського співробітництва мав офіційний візит до України федерального президента Т. Клестіля 16-18 травня. Це був перший в

історії двосторонніх відносин державний візит в Україну глави австрійської держави. Неважко помітити, що Україною були продемонстровані наміри продовжити політичний діалог з Австрією у складній для неї зовнішньополітичній ситуації. З іншого боку, серед низки конкретних домовленостей у широкому спектрі співробітництва для нашої держави важливими були заяви керівництва Австрії про повну підтримку євроінтеграційних прагнень України, готовність розширювати технічну допомогу з метою передачі досвіду для вступу України до ЄС, підтримку вступу нашої держави до СОТ.

Відслідковуючи подальший розвиток двосторонніх відносин, який характеризується активними процесами у всіх сферах, а також постійно відчуваючи дієву підтримку з боку дружньої нам країни під час реалізації Україною євроінтеграційних планів, слід мати на увазі, що вони в чималій мірі стали можливими у результаті позиції, обраній Україною по відношенню до Австрії у першій половині 2000 року.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ NEWS, №5,3. Februar, 2000.
- ² NEWS, №5,3. Februar, 2000.
- ³ Die Furche, Wochenzeitung für die Themen der Zeit, №5,3. Februar 2000.
- ⁴ Aussenpolitischer Bericht 2000, Jahrbuch der österreichischen Aussenpolitik / Die Sanktionen der 14-EU-Mitgliedstaaten gegen Österreich.
- ⁵ Aussenpolitischer Bericht 2000, Jahrbuch der österreichischen Aussenpolitik / Die Sanktionen der 14-EU-Mitgliedstaaten gegen Österreich.
- ⁶ Die Furche, Wochenzeitung für die Themen der Zeit, №15,13. April 2000.
- ⁷ Die Furche, Wochenzeitung für die Themen der Zeit, №27,6. Juli 2000.
- ⁸ Писанская В. Одна дома // Зеркало недели. – 2000. – №10. – С.5.
- ⁹ Архів МЗС України. – II ТУ – 2000. – жовтень.
- ¹⁰ Архів МЗС України. – II ТУ – 2000. – жовтень.
- ¹¹ Die Furche, Wochenzeitung für die Themen der Zeit, №37,14. September 2000.
- ¹² Архів МЗС України. – II ТУ – 2000. – грудень.
- ¹³ Die Furche, Wochenzeitung für die Themen der Zeit, №9,2. März 2000.

Надійшла до редакції 22.01.2002